

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Propositio V. Circa Criminationes &c. an Concilium hoc ex merâ politicâ
abstinuerit à definiendis Quæstionibus. Utrum Episcopi ex Divina
Institutione sint? an eadem Institutione Presbyteris ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

1298. Ibi agitur de clausurâ Monialium & præcipitur, ut Episcopi sedulo invigilent, ut ea accurate conserventur; in *Monasteriis sibi subiectis sua*, in aliis verò, quæ ad Romanam immediatè spectant Ecclesiam, Sedis Apostolicæ auctoritate.

Concilium Tridentinum, renovando hanc Constitutionem, verba jam laudata refert. *Præcipit Sancta Synodus, ut in omnibus Monasteriis sibi subiectis Ordinaria, in aliis verò Sedis Apostolicæ auctoritate. &c.* Undè sequitur, in Concilio Tridentino reperiri undè ostendatur, illud non fabricavisse rationem, quâ Episcopis mandaretur, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis faciendum id, quod possunt, tanquam Ordinarii; sed, inquit, laudata loca ad rem non faciunt; nam per exemptionem, id, quod Jurisdictioni Ordinariæ subiacebat, transit sub Pontificalem; itaque, cum Pontifex Exemptos subicit Episcopos in quibusdam casibus, jurisdictionem Apostolicam Ordinario exercendam mandat, non verò Ordinariam.

Respondemus, quòd circa Capita in quibus derogatum est exemptioni, res ad pristinum statum revertuntur, id est, quòd Exempti his in Capitibus sub Ordinarii jurisdictione reponuntur.

Quòd si urgeatur hanc derogationem, si abesset clausula delegationis Apostolicæ, res in pristinum statum restituere, verum hujus clausulæ adjectionem significare, mentem fuisse conservare Jurisdictionem Pontifici, ejusque exercitium Episcopis tribuere. Respondemus, clausulam hanc appositam solum fuisse, ut indicaretur, illud exercitium pertinuisse ad Pontificem, utque commendabilior fieret actio, quam facit Episcopus ex vi hujus clausulæ. Hujus explanationis ratio est, quòd, propriè loquendo, exemptio, non spoliât Episcopum jurisdictione ipsius; sed ejus exercitium impedit solum. Nam v. gr. Diocesanus exemptus, est semper subiectus sicut & Membrum Dioceseos; si autem subiectus non appareat, id non fit quòd Episcopus amiserit jus suum, sed potius, quòd ipsi non liceat illud exercere, perindè ferè ac Episcopus, Parochus, interdicti amittunt solum exercitium, non verò proprietatem Jurisdictionis suæ.

Quoad Concilia, quæ Ordinario, tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, quædam mandaverunt faciendâ ex iis, quæ potest tanquam Ordinarius, duo habemus; primum jam laudatum fuit sub titulo Constitutionis LUCII III. vel *cap. 9. de hæreticis*. Hujus Inscripção capitis illud tantum attribuit LUCIO, sed in parte recisâ, quæ apud ANTONIUM AUGUSTINUM existit, & in Editione *Pythoci*, apparet, Constitutionem illam factam fuisse in Conventu, cui non solum Pontifex & Cardinales aderant, sed etiam Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & plures Principes.

Aliud Concilium est *Vienense* ann. 1311, Locus ad rem faciens est in *Cap. 2. de Statu Regularium in Clem.* cujus hæc sunt verba; ut *singula Monialium Monasteria per Ordinarios exempta, Sedi Apostolicæ immediatè subiecta, auctoritate Apostolicâ, non exempta, auctoritate Ordinariâ, annis singulis visitari debeant.*

PROPOSITIO V.

Circâ criminationes &c. An Concilium hoc ex merâ politicâ abstinerit à definiendis questionibus. *Utrum Episcopi ex Divinâ institutione sint? An ex eadem institutione Presbyteris Superiores sint? An Lege Divinâ teneantur ad Resipitiam?*

UT sanum de hac accusatione iudicium feratur, necessarium est attendere 1. An Concilium Generale ex merâ politicâ agere possit? 2. An, posito quòd talis agendi ratio in illud cadere posset, reperiretur in rebus ad Fidem pertinentibus? 3. Etiam hoc concessio, quænam condiciones necessariæ essent, ut accusatio tam gravis proponi queat? 4. An quæstiones prædictæ de-

cidi potuerunt, ac debuerunt? 5. An Concilium ipsum suppeditet undè ab hac criminatione pergetur?

Politica mera, politica humana, prudentia carnis, & similes locutiones unum atque idem significant, nempe, vitium, quod media ad finem malum assequendum idonea elegit. Itaque Concilium Generale ex merâ politicâ ageret, si Decreta faceret, vel à faciendis abstineret, eo proposito, ut servaretur immodica potestas Pontificis aut Episcoporum, quamvis eam salutem animarum nocere cognosceret.

Ut ergò Concilium possit agere ex obsequio, oportet, ut propter malum finem agere possit, suasque actiones ad illum finem referre, & proindè, ut à Justitiâ recedere possit, tam intentione, quam opere. Porro, credibile non est, Concilium Generale posse velle injustitiam, eamque operari; nam Spiritus qui illi præest, non minus est Spiritus Sanctitatis, quam Veritatis; itaque cum Concilium Generale non possit recedere à veritate; quia Spiritus veritatis illi præest, sequitur etiam, ut à Justitiâ non possit amoveri, quia per Spiritum Sanctitatis adjuvatur.

Certum est sciri non posse, nisi ex principiis revelatis in Scripturâ, aut Traditione contentis, an res aliqua ex jure Divino sit; id autem quod nisi ex principiis revelatis sciri nequit, est argumentum Fidei, necesse igitur est, ut tres quæstiones præfatæ ad Fidem pertineant: nam quæritur, an Episcopi ex jure divino sint? An ex eodem jure Presbyteris sint Superiores? An idem jus illos ad Resipitiam astringat? Perindè oportet, si Concilium Tridentinum ex politicâ abstinet à definiendis his tribus Capitibus, oportet, inquam, ut Concilium Generale ex politicâ agere possit in rebus Fidei. Merito igitur factum illud exploramus, amplectimur autem negativam, rationem affero: Concilium Generale ex politicâ, vel definit aliquid, vel à definiendo abstinere: definitiones ex politicâ facere non potest, Spiritus Sanctus à quo dirigitur, id non sineret; nam oporteret hunc consentire, ut Concilium ad primum finem referret id quod ipsi infallibile cognoscendum facit ope singulari; imò oporteret illum impertiri opem singularem ad agendum cum perversâ intentione. Concilium Generale nihilo-magis abstinere valet ex politicâ à definiendo, cum re discussa, cognoscit, eam definiendi posse; nam præterquam quòd peccaret hac occasione iniquâ, induceret homines in errorem, præbendo occasionem inferendi, rem satis perspicuè non reperiri, neque in Scripturâ, neque in Traditione, ut definiendi queat; id autem merito inferretur, hinc, quòd Concilium Generale non suscipit sine necessitate discussionem rei ad Fidem pertinentis, indè, quòd præsumendum est illud non omittere præ studio definitionem, quam significavit necessariam esse.

Quot sunt Leges quæ judicia temeraria interdunt, totidem damnant accusationem, quam nos discutimus; hæc enim prorsus temeraria est. Sanè de re ignotâ agitur, cujus cognitio ad Deum solum pertinet: res hæc est intentio non manifestata, non declarata, non explicata.

Hoc in morali disciplinâ obtinet, quòd si actio per se ipsam inexcusabilis sit, eam, si fieri possit, excusare nitendum est ope intentionis; qui igitur fieri possit, ut liceat vituperare, & rem quæ per se bona esse potest damnare, eam fini pravo attribuendo. Etiam si rationes, aut potius conjecturæ, quæ contra Tridentinum faciunt, tantum validitatis haberent, quantum illæ, quæ Concilio favent, in hujus favorem flectenda esset sententia, quia res dubia esset; porro, in dubio benignior pars est eligenda.

Quantò major debetur personis reverentia, tantò majori moderatione opus est ad cogitandum de iis malum, quia talis cogitatio reverentia interiori est contraria; illius autem manifestatio, quæ cogitationem celeriter sequitur, reverentia exteriori adversatur: quo major autem personarum virtus est, aut dignitas, tantò major reverentia illis debetur; nam sublimitas est vera reverentia mensura: itaque cum excellentiores dignitates Spirituales componant Concilia, nulla persone magis venerabiles sunt, quam Patres Concilii, quod

si verum sit, etiam si seorsim fumantur, quantum accedit dignitatis ac venerationis, si collectivè considerentur. Ex hoc principio facilè concluditur quid de accusatione sentiendum sit.

Juris Naturalis, necnon Jurium Ecclesiastici ac civilis regula est; oportere credere virum quemlibet esse virum probum, nisi contrariè probationes adsint; nec minus certum est, eas probationes gravitati materiæ respondere debere, id est, validiores esse debere, prout materia gravior est. Validissimæ igitur probationes adversus Concilium requirentur, ut politicæ insinulari possit hoc in negotio; nam materia gravior esse nequit.

Alia circumstantia discutienda est, quæ petit, ut Concilium Generale non accusetur absque validissimis probationibus, scilicet, periculum destruendæ autoritatis ejus, non solum in Constitutionibus Disciplinae, sed etiam in Definitionibus Fidei; plerique enim ignorant pietatem haud necessariam esse ad faciendas bonas Definitiones, quia sufficit, ut caput de quo agitur, perspicue reperitur in Scripturâ aut Traditione, ope luminis, sive humani à studio provenientis, sive divini à Spiritûs ope profecti: porro, lumen utrumque à pietate independens est, & peccato amitti nequit, quia gratuitum donum est ad alienam utilitatem concessum.

Ut certò cognoscatur, an Collegium aliquam rem approbet, oportet, ut de illâ deliberetur, deindeque concludatur juxta pluralitatem suffragiorum; aliàs periculosum valdè est, ne Corpori attribatur id, quod de aliquot Membris solum verum est. Porro, dici nequit Concilio Tridentino propositum fuisse, ut capita præfata non definiret, ne Sedis Apostolicæ immediatam potestatem diminueret; multò minus de eo deliberatum ac conclusum fuisse. Equidem possibile est quosdam Patres hanc intentionem habuisse, atque etiam machinatos esse, ut consilium suum exequerentur: sed, etiam si constaret nonnullos ejusmodi intentionem habuisse, atque etiam propter eam laboravisse, inde non sequitur, Concilium jure insinulari posse politicæ; si autem accusaretur ob delicta privatorum, eo injusior esset accusatio, quòd illi exprobaretur vitium, quod in illud cadere nequit.

Polliciti sumus, fore, ut discuteremus, an Concilium potuerit, ac debuerit capita præfata definire? Duplici autem vi præstari id potest. Unâ prolixissimâ colligendo loca Scripturæ & testimonia Auctorum usque ad sæculum x. circa hæc capita, & videndo, utrum simul juncta perspicuam discussionem contineant, an non; quod quidem opus eos tantum respicit, qui de illis quæstionibus consultò agunt: cum igitur de iis obiter tantum loquamur, illam discussionem missam facimus.

Alia via brevior est. Considerandum est, quam fuerint sententia Theologorum circa eadem puncta, quæ si discordes reperiantur, securè concludere possumus, Concilium nec potuisse, nec debuisse illa definire; nam solebat argumenta Theologis discutienda dare, & abstinere à dicendo quæstiones in quibus non consentiebant; quod faciebat (ut referunt *Fra PAOLO & PALAVICINUS*) ne pax Catholicorum turbaretur. Porro, facile est ostendere, Theologos non concordavisse in tribus capitibus de quibus agitur; sufficere adire utrumque Historicum mox laudatum, & præsertim *Fra PAOLO*, qui suspectus esse nequit, cum unus sit ex iis, qui Concilium arguunt politicæ in negotio præsentis.

Quod explorandum superest, illustrabit, confirmabitque ea, quæ diximus, discutiendo quatuor capita præcedentia. Quæritur, an Concilium Tridentinum in Decretis suis suppeditet, undè purgari queat ab hac criminatione. Quod autem cupimus scire, reperitur *Cap. I. Sess. XXIII. de reform.*; nam ibi statuitur principium, quod ostendit, Concilium non ex obsequio erga Pontificem, abstinuisse à definiendo Residentiam Episcoporum Jure Divino præscribi; ibi adeò ref-

tringitur facultas dispensandi Episcopos à residentia, ut satis appareat, Patres morem gerere noluisse Pontifici.

Principium est, quemcumque, cui animarum cura incumbit, teneri ad cognoscendum oves suas, eas erudiendum, iis administrandum Sacramenta, eas pascendum exemplo bonorum quorumvis operum: ad providendum pauperibus aliisque personis miseris, aliisque Pastoralia munia obeundum: omnia autem officia hæc non posse ritè perfici ab iis, qui non invigilant gregi suo, nec propter eum resident, sed eum mercenariorum more deserunt.

Porro: ex hoc principio sequitur, eandem Legem, quæ astringit Episcopos ad officia prædicta, eos quoque obligare ad residendum, cum, juxta applicationem principii factam à Concilio, ritè obiri nequeant illa nisi ab iis, qui resident; cum expresse dicatur in principio, jus divinum illa officia Episcopis imposuisse; significatur pariter, idem jus ipsis residentia necessitate imposuisse; ergò credibile est, Concilium non abstinuisse à definitione quæstionis, an residentia Episcoporum jure Divino sit constituta, non, inquam, abstinuisse præ obsequio erga Pontificem, cum rem æquipollentem dicat ita, ut, hi qui hanc sententiam tuerent, hoc Decreto uti possint ad eam corroborandam, illudque opponere Pontifici si fortè aliter sentiret. Hoc ratiocinium eò validius est, quòd ii, qui contendebant Episcopos jure Divino ad residentiam obligari argumento & principio relatis uterentur.

Quòd si queratur, cur Concilium non dixerit expresse, residentiam jure Divino esse constitutam, aliud non suppetit responsum, nisi 1. Coactum illud fuisse ob stupium pacis, quæ procul dubio turbata fuisset, cum plures Episcopi ex Italiâ enixè contrariam opinionem tuerentur. 2. Coactum illud fuisse ob impotentiam aliter agendi, cum proposuisset nihil definire, nisi ex unanimi Patrum consensu.

Idem Decretum novam probationem suppeditat per restrictionem potestatis dispensandi ad quatuor Casus, qui tales sunt, ut excipiendi etiam forent, licet definitum fuisset, residentiam Episcoporum esse juris divini: hi Casus sunt 1. Charitas Christiana, quæ in eo sita est, ut auxilium feratur Episcopo, qui ipsius indiget, nec munera Episcopalia obire potest. 2. Obedientia legitima, quæ itur quòd vocat Superior. 3. Urgens necessitas, quæ locum habet, cum diutius vacat aliqua Sedes, ita, ut plures in Diocesi consecrandæ sint Ecclesiæ, pluribus personis Confirmatio danda sit, quarum multæ nequeunt in alium locum se transferre, ubi hoc Sacramentum recipere possint: Ministrorum Sacrorum penuria sit, nullusque alius Episcopus præsto sit, qui hæc omnia facere valeat. 4. Evidens utilitas Ecclesiæ, aut Status; Ecclesiæ putæ, cum ad Generale, vel Nationale Concilium conveniendam est, vel si Pontifex aut alius aliquis insignis Prælati indigeat ministerii Episcopi sedis tenuioris ad regimen Ecclesiæ suæ; Status, si servitium Episcopi necessarium sit Principi, sive quoad Legationes, sive quoad Consilium, sive quoad Ministerium. Illi autem Casus excipi debuissent à Concilio, posito quòd definivisset Episcopos jure Divino ad residentiam astringi; jus enim Divinum vult, ut officia charitatis obeantur, ut pareatur Superiori, qui justam rem præcipit, ut ceteræ Leges cedant legi urgentis necessitatis; cum non agitur de rebus contrariis perfectionibus Divinis; utque utilitas totius utilitati partis anteponatur.

Notandum est Primam & Secundam de causis dispensationis à residentia Episcopali, de quibus loquimur, reduci ad Tertiam & Quartam: nam hæc sunt conditiones necessariae, ut illæ justæ sint. Et quidem charitas non potest compellere Episcopum, ut exeat de Diocesi, nisi necessitas urgeat, quia non suus est Episcopus, sed gregis sui, cujus necessitatibus

invigilare ac subvenire debet; ut ergò in alium locum migrare cogatur à charitate, oportet, ut istius loci necessitates superent necessitate Gregis ipsius; scilicet charitas inordinata foret: idem est de obedientiâ, quæ legitima esse nequit, nisi Ecclesiæ utilitas, aut necessitas illi patrocinentur. Ratio est, quòd Superior dispensare nequeat ab ullâ lege ob bonum publicum directâ conditâ, nisi utilitas aut necessitas publica id requirant; qui autem præcipit Episcopo, ut exeat è suâ Diocesi, illum dispensat à lege residentie factâ ob utilitatem & necessitatem Ecclesiæ.

Observatio hæc eò magis necessaria videtur, quòd per eam diluatur objectio, quæ peti potest ex eo, quòd Concilium obedientiam scripserit inter causas dispensationis à residentia Episcopali, quæque his verbis proponi potest. Causa dispensationis sumpta ex obedientiâ, quæ Superiori debetur, adeò generalis est, ut videatur Concilium eam reposuisse inter alias causas dispensationis à residentia Episcopali, ut residentiam omninò subiceret arbitrio Pontificis; nam, si hic Episcopum Romam vocaverit, sive motu proprio, sive ob suggestionem cognatorum, & amicorum Episcopi, Episcopus vocatus non audebit postulare rationes, ob quas vocatur; & licet aunderet, non volet, ne fortunæ suæ obstet, quòd si agatur de Episcopo ex Italiâ, de petendis rationibus nullatenus cogitabit: cum se obedientiam cæcâ Apostolicæ Sedi debere opinetur. Igitur, si Pontifex quemlibet ad se evocare possit, quemlibet etiam à residentia dispensare poterit; qui autem vocabuntur securi esse poterunt, cum habeant undè sibi persuasum sit, se legitime dispensatos esse per obedientiam Superiori debitam. Hæc est objectio, cui jam respondimus, per observationem præcedentem: Responsio autem talis est, ut sufficere possit, pluribusque ut verbis super federeamus, nisi argumenti gravitas majorem illustrationem mereretur, quapropter novas responsiones subjiciemus.

Episcopi non debent solum obedientiam Pontifici, sed etiam omni Superiori, sive Temporalis, sive Spiritualis; igitur, dici non debet, Concilium excepisse casum obedientie Superiori debitæ, ut residentiam Episcopalem arbitrio Pontificio submitteret; cur enim restringitur ad Pontificem id, quod omnibus Superioribus commune est? Quanam æquitas suadet Concilium de Pontifice solum cogitasse, dum obedientie casum exciperet, & ejus solummodo gratiâ exceptionem hanc fecisse. Frustrâ dicitur, Legatis fuisse omnipotentes, atque omnia celsitudini Pontificiæ posthabuisse; nam, licet hoc verum esset, sequitur ne Concilium exceptionem, de quâ agit, faciendo; eandem cum Legatis intentionem habuisse? & quo jure hæc illi intentio imputatur, cum utitur verbis quæ tam Principes & cæteros Episcoporum Superiores complectitur quàm Pontificem. Sanè, ejusmodi imputatio contra apparentias fieret.

Fatemur quòd si Concilium loqueretur solum de obedientiâ, quam Episcopi debent Pontifici, atque illi cæcâ deberent obedientiam, dici posset illud Episcopalem residentiam arbitrio Pontificio dimisisse, reponendo obedientiam inter causas, quæ à residentia excusant; sed nobis etiam concedi debet, locum objectum nimis Generalem esse, ut restringatur ad solum Pontificem, & verbo *debitâ obedientiâ*, intelligi obedientiam justam, rationabilem & legitimam, quemadmodum ubi dicitur, Actum aliquem in *debitâ* formâ esse, intelligitur, in *formâ legitimâ*.

Vindictam hanc Concilii, quæ prorsus necessaria videbatur, absolvimus per observationem, quæ non minus est necessaria: nempe, quosdam eorum, quos refellimus, dicere, Concilium noluisse definire Episcoporum institutionem divinam esse, quia ex ejusmodi Definitione sequebatur, residentiam Episcopalem jure divino constitutam esse; quod si dictum fuisset, elevebatur amplitudo Pontificia, quæ in

eo sita est, ut Romanus Episcopus de suis Consecratoribus disponere ad libitum possit. Aliudè mox demonstravimus, Concilium non obsequutum fuisse Pontifici, loquendo de residentia Episcoporum, quippe quòd statuerit principium unè sequitur, eam divini juris esse, & restrinxerit dispensandi facultatem ad casus, qui exciperentur etiamsi definitum fuisset, eam divini juris esse. Sic ostendimus, Concilium ipsum istius Criminationis fundamentum destruere. Adjice, quòd Patribus Concilii malum ratiocinium attribuitur; nam obligationem aliquam juris esse divini non sequitur, ex eo, quòd annexa sit dignitati institutionis divinæ; sicut non sequitur, obligationem esse juris humani, ex eo, quòd annexa sit dignitati institutionis humanæ. Exemplum præbent Parochi, qui vulgò creduntur institutionis humanæ, quibus tamen competunt officia ratione quorum jure divino obligantur ad residentiam; illa enim sunt eadem ac munera, quæ Episcopos ad residentiam astringunt ex vigore legis Divinæ.

SECTIO III.

Solutio aliquot Difficultatum CAP. I. SESS. XXII. de Reform. circa Vitam & Mores Clericorum

Capitis, cujus expositionem suscipimus, argumentum amplissimum est. Magna ex industria orditur, observando, nihil esse, quod alios magis ad pietatem & Dei cultum assidue instruat, quàm Clericorum Vitam & Exemplum, in quos, tanquàm in Speculum, reliqui intueantur, ut ex iis, quod imitentur, sumant; quapropter, sic decet Clericos Vitam Moresque suos componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, cæterisque omnibus, Religionis, cujus Ministri sunt, amore plebi infundant: tum statuit, renovando omnes Canones à Pontificibus & Conciliis factos, circa Officia Clericorum, quorum alia in faciendo res præceptas, alia in evitando res prohibitas, sita sunt, nec non jubendo, ut illi, sub iisdem penis, vel majoribus arbitrio Ordinarii imponendis, observentur. Porrò, inter Canones circa Officia Clericorum, quidam jam abrogati erant. Conciliorum, quæ Canones hujusmodi sanciverunt, duplex genus est, generalia & particularia. Una ex rebus præceptis est retentio Doctrinæ, cujus momentum tantum est, ut ejus specialis mentio facta, sit enumeratio rerum veteritarum. Desinit per hæc Verba, *quibuscumque criminibus*: res autem inter vetitas, negotiorum secularium administratio numeratur, nec non alia res, quæ non sunt crimina. Denique, inter penas Canonibus innovatis latas, aliæ aliis contrariæ sunt, Canonesque ipsi alii aliis dissentiant in quibusdam aliis Capitibus: inde plures emergunt Difficultates, quas enodare operæ pretium fuerit.

DIFFICULTAS I.

An Concilium renovaverit Canones non solum malè observatos, sed etiam abrogatos.

Canones malè observati ab abrogatis differunt, in eo, quòd illi vim legis retinent, quia Superior semper reclamavit contra non observationem, quæ nunquam fuit generalis: abrogati autem Canones vim Legis amiserunt, quia Superior consentit ipsorum non observationi, quæ plus quàm annos 40. duravit, sine perturbatione atque Interruptione. Ergò queritur, an renovatio tam Canones abrogatos, quàm malè observatos complectatur? Dubium oritur ex eo, quòd proprie loquendo, legem renovare, sit eam ad vigorem pristinum restituere, quod supponit eam subsistere, sed vigoris aliquam partem amisisse, ægram fuisse, ut ità dicam, sed